

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

Titel: DEN CHRISTNE KIRKE OG DEN TYDSKE THEOLOGI

Citation: Grundtvig, N. F. S.: "DEN CHRISTNE KIRKE OG DEN TYDSKE THEOLOGI", i Grundtvig, N. F. S.: *N. F. S. Grundtvigs udvalgte Skrifter*, Gyldendalske Boghandel, 1904-1909, s. 161. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-grundtvig08val-shoot-workid85415/facsimile.pdf> (tilgået 18. juli 2024)

Anvendt udgave: N. F. S. Grundtvigs udvalgte Skrifter

Ophavsret: Udgiver har den fulde ophavsret.

Dog kan værket gengives i det omfang som det følger af ophavsretsretlige undtagelser om citat, kopiering til privat brug mv. Desuden kan der ske kopiering til undervisningsbrug mv. i det omfang som det følger af aftaler indgået med Copydan og tilsvarende institutioner.

Nogle af værkerne i Arkiv for Dansk Litteratur er dog helt fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit.

Du kan finde hvilke værker fra Arkiv for Dansk Litteratur som er frie i [denne liste](#). Har du spørgsmål til benyttelsen af et værk, kan du kontakte udgiver: [Det Danske Sprog- og Litteraturselskab](#)

DEN CHRISTNE KIRKE OG DEN TYDSKE THEOLOGI.

Trykt i Nordisk Kirke-Tidende 1837. Nr. 50.

Den Christne Kirke er en urokkelig Kiends-Gierning, og den Tydske Theologi er et vindigt Begreb om Christendommen, saa Forholdet mellem dem er i Grunden det Samme, som Klippens til Vinden, eller som Jesu virkelige Livs til Bogen af Strauss, som gjør Vind derom¹. Naar imidlertid et Hus er saa fast grundet at det kan trodse alle Vinde, og saa vel forsynet med Varme, at Man kan nære sig deri med aabne Vindver og Dørre, da har det unægtelig godt af den friske Luft, især da vor Herre har maget det saa, at hvor Vinden har frit Kjørind, der har ogsaa Lyset sin Landevei, og derfor har den Tydske Theologi virkelig giennem tre Aarhundreder bidraget saare meget til den Christne Kirkes Renselse og Oplysning. Heraf slutte vi fornuftelig, at samme Theologi ogsaa nu og herefter kan og skal bidrage endeel baade til at bevise, hvor fast Kirken staaer, og til at holde den lys og luftig, men skal vi have Gavn deraf, maae vi naturligviis ikke fare med Vinden over Taget og tvært igiennem Huset, som om Vinden var Kirkens Aand, men blive hvor vi er, benytte den Frihed, Aandedrættet faaer af den friske Luft, samt Oplysningen, den fører med sig, til

¹ David Strauss' bekendte Skrift, Das Leben Jesu, udkom 1835.

Den Christne Kirke

levende Virksomhed, og sige, som skrevet staaer: Gud er ikke i Vinden, som gaar for Hans Ansigt, men si den sagte Lyd af Røsten fra Himlen.

Betragte vi nu fra dette faste Stæde den Tydske Theologi for Øieblikket, da ligner den Forberedelsen til en Homerisk Storm, hvortil Vindene fra alle Verdens fire Hjørner er vaagne, man har endnu ikke gniit Sønnen af Øinene, saa det er kun paa den bestemt modsatte Retning de Veirkyndige see, der hænger et Uvair over Hovedet, medens Mængden endnu troer, de vil kun lege med hinanden. Folke-Havet er nemlig disse Vindes Kamp-Plads, og saalænge de ei er stærke nok til at oprøre det, er Læse-Verdenen dem kun en Lege-Plads, da de mest modsatte Bøger, som vi kan see i vore Hylde, slet ikke bekæmpe hinanden, og synes kun saa, naar vi læse dem med Tænken om, hvad der vilde blive af, om deres Mestere lyslevende mødtes og prøvede dem paa hinandens Pander. Naar vi derfor vil vide, hvad en Penne-Feide har at betyde, da skal vi ikke spørge stort om, hvor konstig vedkommende Bøger er gjort og hvor vittig stiledede, men først og sidst om hvad de har i Ryggen, hvad Liv og Kraft der ligger bag dem hos deres Mestere og Disses Tilhængere, thi at det ikke er Skindet og Skraldet, men Livet og Kraften, der i den virkelige Verden gjør Udslaget, det vil Erfaringen altid stadfæste.

Allt enstund har Man nu seet tre Penne-Feider krydse hinanden i den Theologiske Læse-Verden: den Ene mellem de saakaldte Rationalister og Super-Naturalister, den Anden mellem Protestanter og Catholiker, og den Tredie mellem Syncretister og Lutheraner. Alle Tre er nu vel i Grunden Oldsager fra det Sextende Aarhundrede, men Kræfterne er i det Nittende aabenbar langt anderledes fordeelte, saa Rationalismen eller Naturalismen, som løber ud paa Eet, er nu i Tydskland alt Andet ligesaa overlegent, som den i det Sextende Aarhundrede var det underordnet. Man betænke kun, hvilken theologisk Navnkundighed saadanne naturlig raisonnerende Lilleputter, som Semler, Løfler, Henke, Røhr, Zimmermann, Bretschneider o. s. v. har faaet, og sige da sig selv, om det var mueligt, hvis de ikke havde været Talerør eller rettere Gaasefjers-Penne for Millioner, som gjennem dem gav deres Mening tilkiende og fandt da naturligviis selv den var ganske fortræffelig. Eller hvoraf kan vel nogen Kyndig forklare sig den uhyre Opsigt, Strauss har gjort med sin ramtyrkiske Betragtning af den Evangeliske Historie, forklare sig de Buk

Og den Tydske Theologi

selv hans Modstandere gjør for ham, hvoraf, uden af en i det Stille herskende antichristelig Stemning, som Man maa vente vil bryde løs i aaben Feide mod al Fromhed, Tro og tægte Gudsdygt. Denne hange Aneise af et overhængende Uveir maa det ogsaa være, der foruroliger Gemytterne ved Strauss's Bog, der kun, betragtet som en Krigs-Erklæring, et aabent Feidebrev fra den store Verden, kan findes frygtelig, da den som et virkeligt Angreb paa den Historiske Christendom i dens Nittende Aarhundrede er endnu mere flau end latterlig. I de Attenhundrede Aar den Christne Kirke har staaet urokkelig, den Christne Tro virket mageløst Storværk, og blandt Andet lært alle de Tydskere at læse og skrive, som nu stikle paa den, i disse attenhundrede Aar har Man nemlig skrevet saa mangfoldige Bøger deels for at anfægte og deels for at redde den Evangeliske Histories naturlige Troværdighed, at kunde Bøger gjort den tvivlsom, maatte det være skeet i det mindste 1500 Aar før Strauss blev født. Betragt vi saaledes den allegoriske saakaldte Forklaring af Bibel-Historien, som Origenes for 1600 Aar siden gjorde herskende paa den Alexandrinske Høiskole, som da var Videnskabeligheds eneste Sæde, da stræber den jo ikke mindre end den Mythiske at nedbryde den Historiske Troværdighed, og Origenes var gennem et Aarhundrede et saadant videnskabeligt Orakel for den Græske Geistlighed, som Strauss neppe bliver for den Tydske, og endelig satte den Diokletianske Forfølgelse i Forbund dermed de Christnes Tro saa godt paa Prøve, at kunde Bøger rokket, maatte Magten nødvendig styrtet den. See, disse Ting høre til den Christne Kirkes Tredie Aarhundrede, og vil Man nu i dens Nittende videnskabelig prøve en Dyst med den, da maa Man aabenbar ikke kaste sig over den gamle Kirkebog og dens lærde Fortolkninger, hvis Urimeligheder man alt tusind Gange har stillet til Skue og triumpheret over, uden at Man derved saae en Steen rokkes i den besynderlige Bygning, der, hvoraf det saa kom, har viist en mageløs Kraft til at trodse Tiden, ja, selv naar Man egentlig kun i en fiendtlig Verdens Navn med et smukt Paaskud vil erklære Kirken Krig, er det en daarlig, forslidt Grund at beraabe sig paa den gamle Kirkebogs Dunkelhed og dens Fortolkeres Dumbhed, thi for Bogen selv fra ældgamle Dage og ulærde Mænds Hænder er Dunkelheden ingen Skam, og endnu mindre er det en Brøde hos Kirken at eie og bruge en saadan Bog, der, uden at kunne overbevises om nogen historisk Falskhed, stadfæster og oplyser Kirkens gamle, nok-

Den Christne Kirke

som prøvede, i Ilden særede Tro. Vil nemlig den fiendtlige Verden have et smukt Paaskud til at prøve, om det nu bedre end før vil lykkes at rive den Christne Kirke ned og udrydde det sæere Folk af Jorden, der roser sig af at have Borgerskab i Himlen, da maa den ikke besvære sig over en gammel Bog, som den jo kan lade læse, eller over Theologiske Systemer og exegetiske Konststykker, som den jo kan læse ad, men over Noget, som alle Christne er nødt til at vedkiende sig, naar de ikke vil udelukke sig selv af Kirken og dermed give Afkald paa Helgen-Arven i Lysset, som den har lovet dem; men enten er Strauss saa vankundig, at han ei engang veed, hvormed den Christne Kirke staaer og falder, eller han tør ikke binde an med det Levende og slaar sig derfor kun til Ridder paa det Døde, hvad Man jo nødvendig maa kalde Vindmageri. Nu at see en heel Skare Tydske Theologer rykke i Feldten mod denne Krigs-Erklæring for at bevise, hvor forsvarlig den Evangeliske Historie er, naar den kun anfægtes med en Pen og vil lade sig rette og forbedre lidt af sine lærde Venner, det er jo vist nok et latterligt Syn, og da der neppe er En af dem Alle, der jo selv har fundet noget Mythisk eller Sagnmæssigt, Uhistorisk, i den Evangeliske Historie, i det Mindste, som Strauss spydig nok bemærker: i Begyndelsen og Enden, saa har Strauss usægtelig en smilende Udsigt til glitrende Seire og deraf flydende Navnkundighed, men Feldttoget vilde dog snart være endt og endeel theologiske Bogorme med deres tilsvarende Værker blive Alt hvad han kunde føre i Triumf, dersom det kun hængde rigtig sammen med Kirken i det Protestantiske Tydskland. Nu derimod, da den lille Flok gammeldags Lutheraner nok er de Eneste, der har en nogenlunde reen Fod at staae paa, vilde det vist nok see sort ud paa de Christnes Side, hvis den herskende antichristelige Stemning var moden til at bryde løs i en ordenlig Forfølgelse. Det er den imidlertid neppe, og til den politiske Omvæltning, der truer Tydskland, bryder løs, vil de Christne formodentlig beholde Frist, ja, selv den Forfølgelse, de nu, under Navn af Lutheraner, maa lide af den saakaldte »Evangeliske Kirke,« turde vel snart give Plads for en Tolerance, der aabenbar er Preussen ligesaa politisk raadelig, som den er iøinefaldende billig. Jeg forudsætter altsaa, at de Tydske Theologer indtil videre faae Lov til at tumle sig med hinanden, og det ikke blot med døde Vaaben i en hardtad ligegyldig Læse-Verden, men med det levende Ord, der bevæger Folke Havet, og under denne Forudsætning vil den

Og den Tydske Theologi

aabne Feide, Strauss mere har forkyndt end begyndt, sikkert bidrage overordenlig baade til at rense Kirke-Luften, og til at vise, hvad det egenlig er, der i atten Aarhundreder virkelig har baaret og beskyttet Kirken.

Allerede har i det Mindste Ulmann peget paa denne grundmurede Bygning, som der vil noget ganske Andet end Pennespidsen til et ku.dkaste, og peget paa den fælles Tro og den deraf udspringende Velsignelse, som Folk ei er saa gale at opgive, fordi de Lærde trættes om, enten Slægtestrengene og Jesu Børndoms-Historie hos Mathæus og Lukas lade sig godt eller daarlige forlige, og det kan da neppe feile, at jo en dygtig Kæmpe i Dag eller i Morgen nøder baade Hr. Strauss og alle hans Velyndere til at see, det er paa den Theologiske Skole, de har udtømt deres Vaaben og spildt deres Kræfter, uden at derved meer end i det Høieste et Par Tagstene er fløjet af Kirken, saa, vil de den Noget, maae de begynde forfra og belave sig paa ganske anderledes Modstand.

For at det kan skee, maae de christeligsindede Tydske Theologer vist nok først overvinde den barnagtige Skræk for »Kirken,« der fra Reformations-Tiden endnu sidder snart i alle Protestanter, og da Hr. Hase just nu vil have det gjort til deres Schiboleth at afsvære enhver ufeilbar udvortes Kirke, kan det vel synes at have langt Udseende; men det er jo ikke Spørgsmaalet, hvad Hæverne men hvad Løverne vil gjøre, og naar de føje deres Trang til Kirken, lade de sig vist ikke kyse fra den af Pavens, som, naar det kniber, kryber selv i et Musehul. Man begynder allerede at indsee, at den saakaldte usynlige Kirke, de protestantiske Theologer har villet sætte istedenfor den Kiendelige og Virkelige, er et tomt Begreb og Luftkastel, og derfra er kun eet Skridt til at huske, hvad Man, besynderlig nok, har glemt, at en Kirke er hverken meer eller mindre end et Troes-Samfund, der, som saadant, er ufeilbart, naar dets Tro er guddommelig sand, og staaer kiendelig, ikke just for Alles Øine i legemlig Forstand, men dog for Alles Øren, naar den i alle sine Medlemmer aabenlydt er sin Tro bekiendt.

Kommer nu en skarpsindig Tydske Theolog først saavidt, da seer han paa Timen, at den Christne Kirke saaledes ved Daaben er sin Tro bekiendt, og at denne Troes-Bekjendelse ligesaa lidt hos Catholiker som hos Protestanter melder et eneste Ord hverken om Pavens eller noget Papiستي, som meget mere, hvis det strider mod Troes Bekjendel-

Den Christne Kirke

sen, er ved den udelukt af Kirken, og hvis det gjør sig til en Troes-Artikel, allerede derved har dømt sig selv, da ingen Kirke, som opretter en Daabs-Pagt med sine Medlemmer om Syndernes Forladelse og det evige Liv, kan, uden at gien-drive sig selv, tilføie noget Saligheds-Vilkøar, som ei indeholdes deri, men kun raade sine Medlemmer hvad den finder tjenligst til at bevare Troen, stride den gode Strid og fuldende Løbet.

Ved denne Opdagelse vil den Protestantiske Theolog naturligvis faae Med til at ophoie »den hellige, almindelige Kirke«¹ trods nogen Catholik, og tillige finde sig befriet fra alt Ansvar for den Theologiske Skole, der selv maa forsvare sig og sin Bibel-Fortolkning saa godt den kan, uden at det vedkommer Kirkens Medlemmer, som saadanne, da de ei engang ved Daaben have bekiendt nogen Tro enten paa eller om Skriften, altsaa overladt Dens Fortolkning som en fri Sag til deres Præster og Skriftkloge, naar de kun ikke med den vilde bestride den fælles Tro.

Jeg kan ret forestille mig, hvorledes en Christelig Tydsk Theolog vil fryde sig i Sjælen, naar han seer, hvor systematisk han kan ordne og hvor klart han, med objectiv Gyldighed, kan udvikle Forholdet mellem Kirke og Skole, Tro og Theologi, i den Christne Menighed, saa Troen bliver uforanderlig og Theologien derimod bestandig fremskridende, med al den videnskabelige Frihed, nogen Christen kan ønske, saa det gjælder kun om, at et christeligt Kirke-Sogn eller en Menighed ikke har forandret sin Troes-Bekjendelse og Daabs-Pagt, da kan de, hvordan det end gaer deres theologiske Skole, dristig trodse baade Paven og Tyrken.

Her møder nu vist nok i det Protestantiske Tydskland den slemme Omstændighed, at Man paa de fleste Steder har forandret enten Troes-Bekjendelsen eller dog Forsælgelsen, som ogsaa er en Deel af Daabs-Pagten, men formodentlig vil den Tydske Theolog, der gjør Opdagelsen, høre til de gammeldags Lutheraner, som har holdt fast paa hvad de havde, i det Mindste for at være sikre paa, Man ei tog deres Krone, og i alt Fald vil baade han og de Troende af Folket strax føie og see, at al Forandring af Daabs-Pagten er en stor Feil, der maa rettes, saasnart den opdages.

Naar nu de christelig-protestantiske Theologer i Tydskland lære at lade Kirken staae paa sin oprindelige Grundvold, som

Og den Tydske Theologi

Klippen, hvorpaa Christus selv har sat den, da falder naturligviis af sig selv Skillerummet mellem alle de Protestanter, der ikke troe paa deres egen Fornuft, og alle de Catholiker, der ikke troe paa Paven, istedenfor paa Christus, og der bliver klarlig en hellig, almindelig Kirke, hvis spredte Medlemmer ikke afbryde Samfundet enten fordi de verdslige Fyrster gjøre forskellige Betingelser for Kirkens Virksomhed, eller fordi de Theologiske Skoler tvistes enten om Skriftens Fortolkning eller dens rette Forhold til Kirken, medens hvem der vil blive ved at være Papister, eller Protestanter mod den hellige, almindelige Kirke, maa blive kiendelige paa en vitterlig forandret Daabs-Pagt.

Under disse Omstændigheder vil det nu vist nok være et meget ubetydeligt Spørgsmaal, hvorledes Dr. Strauss vilde tage sig ud med sin Protest mod den Historiske Christendom, men da den Tydske Theologi endnu er langt fra at have afkrystet Skole-Støvet, er det dog neppe afveien at betragte ham i dette ny Forhold, hvori han allerede staaer til os Smaafolk herinde, Saamange, som har faaet Øinene op for hvad der ligesaavel tjener til vor Fred, som til vor Vext i Herrens Naade og Kundskab.

Kom nemlig Dr. Strauss til os med saadan en Bog, da gjorde vi ham strax opmærksom paa, at af alle hans Indvendinger mod den Evangeliske Historie ramte kun de mod Opstandelsens og Himmelfartens Muelighed den Christne Kirke, og at for den absolute Umuelighed af disse i sig selv, uden alle Biomstændigheder, maatte han dog selv tilstaae, han var blevet Beviiset skyldig. Hvor tungt det nu end kunde falde at indrømme det, vilde han dog finde sig nødt dertil, og neppe vilde han engang forsøge paa at føre et saa indlysende og uimodsigteligt Beviis for den rene Umuelighed enten af Christi Opstandelse eller Himmelfart, som han selv maatte tilstaae, der skulde føres, før alle Christne paa Grund deraf kunde frafalde en Tro, der giennem Aften Aarhundreder ved sine Virkninger baade i Lys og Løn havde stillet saa mageles Borgen for sig.

Vilde han altsaa fortsætte Striden, maatte han skifte baade Vaaben og Stilling, og benægte vor Daabs-Pagts apostoliske Ægthed, deels for, saavidt mueligt, at skille den ved Historiens Vidnesbyrd, og deels for at gribe os i Løgn, da den historiske Christus umuelig kunde være vor Kirkes Stifter, naar vi, ved at forandre Daabs-Pagten, netop vare traadte ud af Hans Kirke og havde stiftet en ny paa vor egen Haand.

Den Christne Kirke

Her foreholdt vi ham imidlertid hele Menighedens høilidelige Forsikkring ved Daaben, som det gyldigste Historiske Vidnesbyrd, vi kiendte, og spurgde, om han virkelig trøstede sig til i denne aldeles historiske Sag at fremføre et modsat Vidnesbyrd, der paa mindste Maade svækkede end sige kuldka-stede den hellige, almindelige Kirkes, vi tilhørde.

Da han nu, ved sine Paastande om Skriftens Uægthed, selv havde berøvet sig det Eneste, hvoraf han maaskee kunde haabe at finde Indvendinger mod vor Daabs-Pagts Apostoliske Ægthed, vilde han vel være nødt til at trække sig tilbage med den Paastand, at lod end hverken vor Christendoms Uægthed eller Umueligheden af Christi Opstandelse og Himmelfart sig strængt bevise, saa var dog ligefuldt vor Historiske Christendom forsaavidt usægte, at den kun havde virket Lidt imod hvad den, mythisk opfattet, vilde virket til Guddommens og Menneskehedens virkelig aandelige Forening.

Hertil vilde vi naturligviis svare, at uden at kunne indrømme en Paastand, der streed mod vor Tro, maatte vi naturligviis, indtil videre, lade det videnskabelig staae ved sit Værd, hvorvidt han havde Ret, medens han selv maatte indsee, at om han ogsaa i Morgen den Dag stiftede en saadan mythechristelig Kirke, maatte der vel dog gaae atten hundrede Aar, før det lod sig bevise, at den havde virket større Ting end den Historiske, og at hvis, som vi sikkert haabede, vor Historiske Kirke blev ved i samme Tid at fortsætte sin Virksomhed, vilde den bestandig være atten Aarhundreder i Forbaanden.

Hermed vil jeg dog ingenlunde sige, at Dr. Strauss, eller dog en dygtigere, for Ideen virkelig begeistret Kæmpe, vilde lade sig afskrække fra det store Væddeløb, jeg haaber tværtimod hvad jeg ønsker, at Man virkelig i vore Dage vil give Christenhedens Naturalisme en kirkelig Form, som den eneste Maade, hvorpaa der nu kan blive borgerlig Fred under aandelig Strid, og ønske en historisk Afgjørelse af det vigtige Spørgsmaal, om enten vor Christus eller vi har forvexlet en dyb og sand Natur-Anskuelse med en overnaturlig Historie. Skal imidlertid en saadan mythechristelig Kirke kunne stiftes og have nogen historisk Virkning, da maae vel Hegelianerne staae for Styret, som erkiende det historisk Givne for den nødvendige Udgangs-Punkt, de ingenlunde vil opgive men kun videnskabelig forklare. Deels er nemlig al Kirkelig Virksomhed uden historisk Grundlag idel Luftspring, og deels er Christi Historie for vel bevidnet og afhjemlet til at den i

Og den Tydske Theologi

en oplyst Tid, uden stor Letsindighed eller Ligeegyldighed for Sandhed, lader sig nægte. Hegelianerne har ogsaa godt indseet det, at denne Historie ei gjør Naturalismen mindste Afbræk, da det egenlige Strids-Spørgsmaal mellem den og gammeltdags Christendom ingenlunde er, hvad der skedte engang i gamle Dage, og maatte skee, for at Menneskeheden kunde naae sit Maal, men deels efter hvilke Love det skedte, og deels i hvilket Forhold vi maae staae til det historisk Givne for at naae Maalet. Det kan derfor ikke blot være sandt, Alt hvad Evangelisterne melde om Christus, men kan være den sande Menneske-Udviklings og Vidskabs nødvendige Betingelse, uden at vi derfor er nødt til tænke os enten noget Nyt ind i Menneske-Naturen eller nogen overnaturlig Forvandling deraf, da Man jo kan tænke sig Menneske-Naturen fra først af udstyret med Lægemedlet for al sin Brøst, og tænke sig Menneske-Naturen nu, med det store historiske Forbillede for Øie, istand til selv at forarbeide Gienløsningen og Forklarelseren¹.

Vilde derfor kun de Tydske Theologer af alle Farver opgive det Skolarchiske, der hænger ved dem, og unde hinanden samme Frihed, de selv vil nyde, saa der, under hvilken-somhelst Form, blev virkelig Religions-Frihed, da kunde vi see en Fremtid imøde, som Fortiden ei kan opvise Magen til, da Menneske-Aanden, under borgerlig Fred og med videnskabelig Frihed, kunde udvikle alle sine Kræfter og Hjælpebidler i den store Kamp for Livets Krone, som vi visselig maae have Lov til at søge ad hvilken Vei vi lyst, da det er Noget, vi alle trænge til, uden at nogen Fyrste er saa mægtig eller nogen Viis saa rig, at han kan give den til Næsten.

¹ Jfr. Udv. Skrifter V, Bind, S. 401—3.